

Planprogram

Regional plan for grønn industri og energi

17. oktober 2025

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Behovet for en regional plan	2
2.1	Samfunnsfloken som danner grunnlaget for planen	2
2.2	Formålet med planarbeidet	3
2.3	Ønsket effekt av arbeidet med planen:	3
3	Føringer for arbeidet	4
3.1	Internasjonale føringer	4
3.2	Nasjonale føringer.....	4
3.3	Regionale føringer	5
3.4	Kommunale planer og strategier	7
4	Plantema og spørsmål til arbeidet	8
4.1	Retning fra hovedmål.....	8
4.2	Om kjernetemaene i planarbeidet	8
4.3	Overlapp med andre regionale planer eller strategier som er under utvikling	13
4.4	Tema som ikke skal være en del av den regionale planen:	13
4.5	Konsekvensutredning	14
4.6	Kunnskapsgrunnlag i planen	14
4.7	Planens virkemidler.....	14
5	Planprosess.....	15
5.1	Organisering	15
5.2	Prosess og framdrift.....	16
5.3	Medvirkning	17

1 Innledning

I Regionplan Agder 2030 har fylkestinget vedtatt å lage en regional plan for grønn industri og energi.

Arbeidet med planen starter med dette planprogrammet, som er første trinn på veien mot en ferdig plan. Planprogrammet beskriver hva planen skal handle om og hvordan vi skal arbeide med den. Dokumentet handler altså ikke om løsninger på utfordringene eller hvilke grep vi skal ta.

Under følger en forklaring om bakgrunnen for planen i kapittel 2. Deretter gir kapittel 3 en oversikt over føringene for arbeidet. I kapittel 4. går vi nærmere inn på planens innhold og avgrensning av plantemaene. Til slutt beskriver kapittel 5 hvordan prosessen skal gjennomføres, med en oversikt over framdrift og hvordan medvirkning i planarbeidet blir organisert.

Prosesen for planprogrammet:

- Dette dokumentet er et forslag til planprogram.
- Forslaget til planprogram sendes på høring for innspill.
- Etter høringen skal fylkesutvalget fastsette planprogrammet.
- Det fastsatte planprogrammet vil legge føringer for det videre arbeidet.

2 Behovet for en regional plan

Norge står i en omstilling for å møte klimautfordringene og sikre bærekraftig vekst. Global oppvarming og ekstremvær, tap av natur og utfordringer knyttet til energi er temaer som preger samfunnsdebatten. Samtidig skaper motsetninger mellom lokale interesser og nasjonale behov debatt om blant annet strømekspert, utbygging og vern.

Omstillingen skaper behov for nye typer arbeidsplasser og en trygg energiforsyning i en tid der samfunnet endrer seg raskt, og nye næringer vokser fram. Omstillingen til et lavutslippssamfunn krever nytenking – men også trygghet og forutsigbarhet for lokalsamfunn og næringsliv.

I Agder har vi regionalt de samme utfordringene. Dette utgjør en viktig del av grunnlaget for formålet med vår felles Regionplan Agder, som er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Med en ny regional plan for grønn industri og energi kan vi komme til kjernen av utfordringene rundt forholdet mellom natur, klima, industri og energi. En godt forankret plan, med bred støtte i kommunene, kan fungere som et styringsverktøy for utviklingen videre og skape større forutsigbarhet. Planen vil bli et viktig verktøy i arbeidet med å håndtere samfunnsflokken som er nærmere beskrevet i neste kapittel.

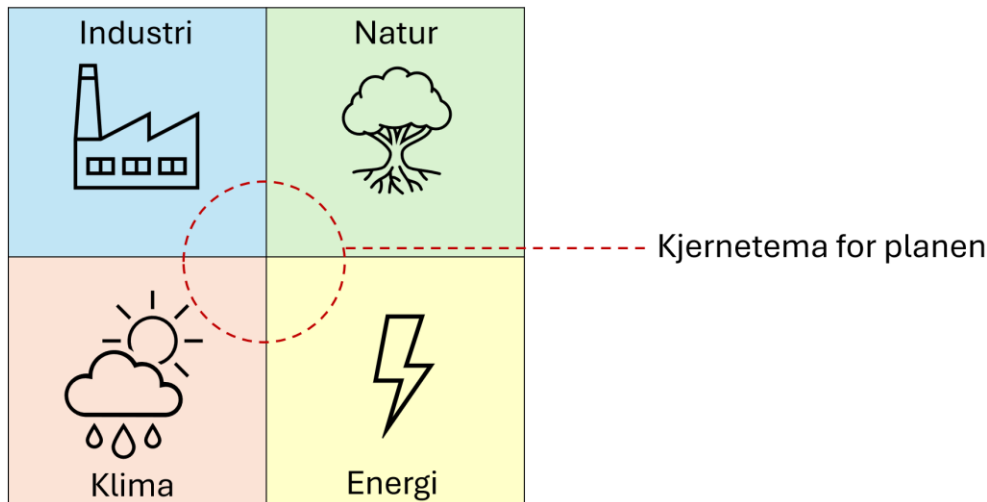
2.1 Samfunnsflokken som danner grunnlaget for planen

I Regionplan Agder 2030 er utfordringene for regionen vår spisset til tre samfunnsflokke. En samfunnsflokke er et komplekst samfunnsproblem uten enkle løsninger som krever bredt samarbeid og målrettet innsats for å finne en vei videre. Felles for de tre samfunnsflokene er at det er knapphet på ressurser - enten det gjelder areal, kraft, arbeidskraft, kompetanse eller økonomi. Følgende samfunnsflokke er utgangspunkt til behovet for en ny regional plan for grønn industri og energi:

Vi må redusere klimagassutslipp og sikre naturmangfold, samtidig som vi skal utvikle regionen med industri, næring, bolig, infrastruktur og produksjon av ren energi.

Vi løser ikke samfunnsflokken ved å kun jobbe med enkelte tema for seg selv. Hvert enkelttema i flokken har sine egne utfordringer og muligheter. Å arbeide med dette som samfunnsflokke innebærer at forholdet mellom industri, energi, klima og natur må utgjøre en kjerne i arbeidet med en ny regional plan.

Figur 1 - Kjernetema for planarbeidet

2.2 Formålet med planarbeidet

Regionplan Agder 2030 slår fast at vi må omstille oss og søke etter nye og innovative løsninger for å løse samfunnsflokene våre. Derfor skal planarbeidet både utforske mulighetsrommet innen hvert enkelt tema og samtidig undersøke hva vi kan få til i fellesskap, der temaene overlapper og påvirker hverandre. For å møte denne kompleksiteten, tar vi utgangspunkt i ett spørsmål per kjernetema, sammen med ett overordnet spørsmål som binder dem sammen. Formålet med planarbeidet er å søke regionale løsninger for følgende fem spørsmål som alle må sees i sammenheng:

1. Hvilke prioriteringer er nødvendige for å sette kurs mot et lavutslippssamfunn?
2. Hva må til for å sikre at kraftutbygging og industriutvikling skjer på naturens premisser?
3. Hvordan bør vi legge til rette for verdiskaping og mer miljø- og klimavennlig industri?
4. Hva skal til for å sikre stabil og tilstrekkelig tilgang på energi i årene som kommer?
5. Hvordan kan vi stå sammen i Agder om å løse disse utfordringene?

Se nærmere om avgrensning og utdyping av plantema i kap.4.2.

2.3 Ønsket effekt av arbeidet med planen:

Et godt kunnskapsgrunnlag som løfter regionens kompetanse innenfor plantemaene.

En god prosess med involvering og aktiviteter som:

- skaper møteplasser for relevante parter.
- gjør det lettere å ha dialog om plantemaene i Agder.

En plan med tydelig retning for hvordan vi skal løse utfordringene om motstridende mål innen industri og energiutviklingen i Agder.

En plan som forplikter til felles prioriteringer og satsinger innen utvikling av grønn industri og energi.

3 Føringer for arbeidet

Kapittelet gir en kortfattet oversikt over de mest relevante føringene og forhold som har betydning for planen. Hensikten er å synliggjøre de viktigste prinsippene som bør tas hensyn til i prosessen, uten å gå i detalj eller presentere en fullstendig liste over alle gjeldende lover, forskrifter og vedtak.

3.1 Internasjonale føringer

De overordnede internasjonale føringene for planarbeidet er FNs 2030-agenda, FNs bærekraftsmål og internasjonale klima- og miljøavtaler som skal sikre global bærekraftig samfunnsutvikling. Eksempler på dette er Parisavtalen (klimagassutslipp) og konvensjonen om biologisk mangfold (natur).

I vår egen verdensdel har EU vedtatt en grønn vekststrategi (Green New Deal) for å gjennomføre 2030-agendaen og bidra til helhetlige og gjennomgripende samfunnsendringer. Hovedmålet er at Europa skal bli det første klimanøytrale kontinentet innen 2050. En rekke strategier, handlingsplaner og rettsregler er – og vil bli – lagt fram gjennom Green New Deal. Dette gjelder blant annet strengere utslippsstandarder for kjøretøy, utfasing av salg av fossile biler, energimarkedspakker med tiltak for energieffektivisering og overgang til fornybar energi, handlingsplan for sirkulær økonomi, strategi for biologisk mangfold m.m. EUs politikk, tiltak og regler berører Norge og Agder på nesten alle felt.

Agder påvirkes også av internasjonale forhold som krig, konkurransevilkår og regulatoriske endringer som for eksempel handelsbarrierer.

3.2 Nasjonale føringer

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2023-2027)

Regjeringen har laget et eget dokument kalt *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2023-2027)*. Dokumentet inneholder en rekke nasjonale forventninger til planleggingen for å sikre en bærekraftig utvikling. Et utvalg av forventningene handler om å legge til rette for følgende i planleggingen:

- regionale kunnskapsgrunnlag for å skape en felles forståelse av utfordringer og muligheter.
- regionale analyser av tilgangen til og behovet for areal, sett opp mot nye grønne næringer, bolig, infrastruktur og andre arealkrevende funksjoner.
- mer fornybar energiproduksjon, særlig i områder med kraftkrevende næringsutvikling, med god balanse mellom energi- og miljøhensyn. Nærhet mellom energikilde og forbruker.
- mer fleksibel energibruk.
- energieffektivisering
- en mer sirkulær økonomi, der ressurser og eksisterende bebyggelse og anlegg brukes lengst mulig og i større grad om igjen og oppgraderes.
- bevaring av karbonrike områder som myr, tidevannssumper, våtmarker og skog, ved å unngå omdisponering og nedbygging
- tilstrekkelige næringsarealer med minst mulig negative konsekvenser for klima, miljø og samfunn. Næringsarealer planlegges med et regionalt perspektiv, samfunnsøkonomisk lønnsomhet, krafttilgang, gjenbruk og mer effektiv utnyttelse av eksisterende næringsarealer og infrastruktur inngår i planvurderingene.

Statlige planretningslinjer for klima og energi (2024)

Fylkeskommunen skal sette konkrete energimål og sikre at klima vektlegges i planleggingen. Reduksjon av klimagassutslipp skal prioriteres i arealbruk, og nedbygging av karbonrike områder

som myr, våtmark og skog skal unngås. Kommunene bør legge til rette for fornybar energiproduksjon, vurdere lokal energiproduksjon i større utbygginger og utnytte overskuddsvarme og andre lokale varme- og kjølekilder. Fylkeskommunen og kommunene skal samarbeide om gode regionale løsninger for energi.

Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet (2025)

Areal- og transportplanlegging skal samordnes for å minimere transportbehov, fremme kollektivtransport, sykkel og gange, samt fortette rundt knutepunkter.

Næring og industri skal planlegges med hensyn til arealbehov og samfunnets behov for verdiskaping. Ved etablering av kraftkrevende næring og industri skal mulighetene for energiforsyning vurderes. Godstransport bør utnytte eksisterende infrastruktur, og behovet for terminaler mellom jernbane, havn og vei må inngå i den helhetlige planleggingen.

Det må tas hensyn til blant annet villrein, jordvern og kulturmiljø. Klima, naturmangfold og friluftsliv skal ivaretas ved å prioritere eksisterende byggeområder før nye områder tas i bruk. Planlegging skal bidra til å nå målet om å redusere nedbygging av særlig viktige naturarealer.

Kommuner, fylkeskommunen og statlige myndigheter bør samarbeide om arealer for fornybar kraftproduksjon, kraftledninger, forsvar og kritisk digital infrastruktur. Disse formålene skal vektes tungt ved konflikter mellom utbyggingsformål.

Nasjonal sikkerhetsstrategi (2025)

Fra Nasjonal sikkerhetsstrategi er følgende to av tre strategier relevante:

- Vi skal gjøre samfunnet mer motstandsdyktig: Dette innebærer blant annet å øke motstandskraften mot alvorlige hendelser, beskytte kritisk infrastruktur og fremme løsninger på globale utfordringer. Eller er også tiltak for å beskytte demokratiet og det offentlige ordskiftet relevant.
- Vi skal styrke vår økonomiske sikkerhet: Dette innebærer blant annet å bevare en sterk norsk økonomi, sikre norske leveranser av energi til Europa og å opprettholde strategisk viktige næringer og en sterk industribase.

3.3 Regionale føringer

Regionplan Agder 2030

Regionplan Agder 2030 setter strategisk retning for en helhetlig og ønsket utvikling i hele Agder. Formålet med planen er å utvikle Agder til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region i 2030 – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår.

Regionplan Agder 2030 har fem satsingsområder og en rekke hovedmål. De målene som er mest relevante for en ny regional plan for grønn industri og energi blir tatt opp i kap. 4.

Oppsummert gir planen føringer om at en ny regional plan for grønn industri og energi skal:

- følge opp fylkeskommunens mål om miljø, klima og arealbruk.
- bidra til bedre måloppnåelse innen relevante deler av satsingsområdene bærekraftig verdiskaping og attraktivt og miljøvennlig Agder.

- vurdere og avveie areal- og energibehov på tvers av kommunegrensene, med formål om å tilrettelegge for fornybar energiproduksjon, kraftforedlende industri og styrke utviklingen i regionen.
- inneholde plankart, og regionale planbestemmelser ved behov.
- ta utgangspunkt i strategien for kraftforedlende industri, samtidig som planen skal fungere mer som et styringsverktøy for kommunene, der hensyn til energi, natur og samfunnsøkonomi blir avveid.
- oppdatere energistrategi for Agder til dagens utfordrings- og mulighetsbilde

Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei (Heiplanen)

Heiplanen er en interregional plan som ikke åpner opp for nye store kraftprosjekter i Nasjonalt villreinområde. Planområdet er sterkt preget av vannkraftutbygging, som har påvirket villreinens trekkmonster og leveområder. Drift og vedlikehold av nåværende anlegg skal ta hensyn til villreinen. Mindre tiltak, særlig småkraftverk, kan vurderes i randsonene. For kraftledninger bør nye eller utvidede anlegg unngås, med unntak for tiltak uten vesentlig negativ effekt, basert på konsekvensutredning.

Regional vannforvaltningsplan 2022-2027 for Agder Vannregion

Den regionale vannforvaltningsplanen for Agder skal sikre god økologisk og kjemisk tilstand i alle vannforekomster, i tråd med vannforskriften. Etter forsuring er vannkraft den største påvirkningsfaktoren på vann i Agder. Planen setter begrensninger på tiltak basert på graden av miljøpåvirkning. Tiltak i planen inkluderer blant annet endring av konsesjonsvilkår for visse vannkraftverk, for å bedre forholdene for fisk.

Regional plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping 2030 (VINN Agder)

VINN Agder er Agders plan for innovasjon og bærekraftig verdiskaping. Et delmål er å styrke bærekraftig vekst gjennom satsing på kunnskap og innovasjon i både privat og offentlig sektor. Et annet er å sikre høyere sysselsettingsvekst i Agder enn landsgjennomsnittet, med vekt på nye muligheter for bærekraftig verdiskaping. Planen omfatter temaer som entreprenørskap, næringsutvikling, forskning og utvikling, reiseliv, landbruk, marine næringer og offentlig innovasjon. VINN Agder skal revideres og videreutvikles som en regional strategi. Arbeidet vil bli sett i sammenheng med utarbeidingen av Regional plan for grønn industri og energi.

Mobilitetsplanen

Mobilitetsplanen har som mål å gjøre reisen "enkel, trygg og grønn". Kristiansand havn og Langemyr godsterminal skal beholde sin konkurransedyktige posisjon og man skal sikre god adkomst til havnene i Agder. Planen legger også en føring for at man i størst mulig grad skal unngå inngrep i urørt natur, skog, myr og på landbruksarealer.

Regional plan for bolig, areal og transport i Kristiansandsregionen

Planens formål er å fremme bærekraftig by- og stedsutvikling i Kristiansandsregionen ved å styrke verdiskaping, mens arealforbruket og klimagassene reduseres. Veksten i boliger og arbeidsplasser skal komme i prioriterte by-, kommune- og lokalsentre, gjennom transformasjon og fortetting. Økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft er sentrale elementer i samfunns- og arealplanleggingen.

Areal- og transportplan for Arendalsregionen

Planen skal sikre bærekraftig vekst som stimulerer til en samfunnsutvikling som er klimavennlig, fremmer folkehelse, bedrer trafikksikkerhet og gir en god utvikling av regionens byer og tettsteder. Datasentre skal ligge nærme infrastruktur som sikrer tilgang på fornybar energi. Industri som har behov for havn lokaliseres i tilknytning til Eydehavn.

Regionplan Lister 2030

Planens hovedmål er å utvikle Lister til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig region – et attraktivt lavutslippssamfunn med gode og likeverdige levekår. To av de relevante delmålene i planen er blant annet at «Regionen har tatt en sterk posisjon i det grønne skiftet og preges i høy grad av sirkulærøkonomi.» og «Lister har en variert og bærekraftig næringsstruktur med nye etableringer i privat og offentlig sektor.».

Strategi for kraftforedlende industri på Agder

Strategien peker på hvordan Agder kan være en attraktiv region for etablering og videreutvikling av grønn, sirkulær og kraftforedlende industri basert på regionens fortrinn og kraftressurser. Blant annet blir følgende tre tema trukket fram som avgjørende for å lykkes med store industrielle investeringer.

1. "Time to market" - Den lokasjonen som kan garantere rask gjennomføring av en investering vil ha et fortrinn.
2. Bærekraft - Agder som region må ha som mål at nye industriinvesteringer må være mest mulig bærekraftige.
3. Sikkerhet - Med uttrykket 'sikkerhet' menes fravær, eller minimering, av risikofaktorer. Eksempler på risikofaktorer nevnt er kraftleveranse, fremtidige rammevilkår og tilgang på nødvendig arbeidskraft.

Interregionale problemstillinger

Agder har felles utfordringer med andre regioner innenfor prisområdet NO2, som Rogaland og Telemark. Naboregionene og andre regioner er i gang med tilsvarende planarbeid som Agder. Dette danner ikke direkte føringer for Agder, men representerer en mulighet for samarbeid eller kunnskapsdeling.

3.4 Kommunale planer og strategier

Kommunene har utarbeidet kommuneplaner, reguleringsplaner og klima- og energiplaner som til sammen er med på å danne en del av grunnlaget for det regionale arbeidet. Dette gjelder også regionalt arbeid i samarbeid mellom kommunene, for eksempel strategien «Fornybarregionen» til Region Kristiansand.

4 Plantema og spørsmål til arbeidet

4.1 Retning fra hovedmål

Arbeidet med planen tar utgangspunkt i hovedmålene fra Regionplan Agder 2030. Tabell 1 nedenfor viser hvilke av disse hovedmålene som er vurdert til å være mest relevant i forhold til samfunnsflokken nevnt i kap. 2.1 og planens fire kjernetemaer.

Tabell 1 - Utvalgte relevante mål fra Regionplan Agder 2030

Nr.	Mål
1.5.	Naturen i Agder er livskraftig og mangfoldig både på land, i vann og i havet, og vi ivaretar naturens karbonlagre.
1.9.	I 2030 har Agder redusert direkte klimagassutslipp med 55 prosent i forhold til referanseåret 2017, og i 2050 er Agder et lavutslippssamfunn der direkte klimagassutslipp er redusert med over 90 prosent.
2.1.	Næringslivet i Agder preges av innovative etableringer og flere vekstkraftige bedrifter.
2.4.	Økt verdiskaping basert på bærekraftig ressursforvaltning og tilgang på fornybar energi
2.5.	Regionen har smart, energieffektiv og naturvennlig produksjon, distribusjon og bruk av energi, blant annet ved å ha lagt til rette for industrietableringer i tilknytning til kraftknutepunkt.
2.6.	Agder er omstilt til en mer sirkulær økonomi, der gjenbruk og ombruk av ressurser prioriteres.
4.1.	Sammen gjør vi reisen enkel, trygg og grønn.

Målene gir retning for arbeidet med en ny regional plan. Vi må konkretisere hvordan vi skal nå målene og hvordan de skal vurderes opp mot hverandre der de overlapper. Planen skal både ta utgangspunkt i hovedmålene fra Regionplan Agder og samspillet mellom de fire kjernetemaene. Den er ikke ment å dekke hvert enkelt tema eller hovedmål fra Regionplan Agder i sin fulle bredde. Under følger en redegjørelse for de fire kjernetemaene i planen.

4.2 Om kjernetemaene i planarbeidet

Til hvert kjernetema under følger en innledning med problemstillinger og utgangspunkt for planarbeidet, etterfulgt av noen utforskende spørsmål. Det er spørsmålene formulert i kapittel 2 som utgjør planens kerne. Alle spørsmålene som presenteres nedenfor skal ikke besvares direkte i planarbeidet, men fungerer som en invitasjon til refleksjon over det videre planarbeidet.

Tilnærmingen med planens kjernetemaer er en forenklet framstilling av en komplisert virkelighet. Hensikten med forenklingen er å kunne sette fingeren på de utfordringene som ble tatt opp i samfunnsflokken nevnt i kap. 2.1. Det er mange flere viktige tema som også er relevante i planarbeidet, for eksempel jordvern, kulturmiljø, friluftsliv, lokalmiljø, estetisk utforming og så videre.

Kjernetema: Industri

Agder har et variert arbeids- og næringsliv, med en betydelig større industrisektor enn mange andre regioner i landet. Vi finner sterke næringer blant annet innenfor prosessindustri, mekanisk industri og offshore leverandørindustri, IKT og trebearbeidende industri. Agder er en av de store eksportregionene i Norge og blant landets største eksportører av industrielle produkter.

Grønn industri i planen innebærer:

- Industri som tar i bruk løsninger som tar Agder i en mer miljø- og klimavennlig retning. Det handler om hvordan vi kan redusere utslipp og forvalte begrensede ressurser som areal, natur og kraft.
- All industri, både ny og eksisterende. Datasentre regnes også som industri i planen. Planen handler både om etablering av ny grønn industri og om hvordan dagens industri kan bli grønnere. Mest relevant er kraft- og arealkrevende industri, jfr. samfunnsflokken og formålet med planen.

Datasentre er spesielt nevnt siden det ikke alltid regnes som industri. En mer detaljert definisjon av grønn industri og hva dette skal innebære må inngå i den endelige planen.

Regional strategi for kraftforedlende industri på Agder, vedtatt i oktober 2022, danner utgangspunkt for arbeidet med planen innenfor temaet industri. Strategien skal nå vurderes i sammenheng med de andre kjernetemaene i planen.

I Regionplan Agder er det satt mål om en mer sirkulær økonomi og at vi skal utnytte ressursene våre bedre. Et sentralt begrep relatert til dette er *industriell symbiose*. Begrepet symbiose er lånt fra biologien og handler om at ulike arter drar nytte av hverandre. Overført til industrien betyr det at virksomheter samarbeider om ressursbruk, for eksempel at én parts avfall kan bli en annen parts ressurs. Dersom vi i større grad klarer å koble økt verdiskaping bort fra økt ressursforbruk kan vi komme videre innenfor flere av hovedmålene i regionplan Agder 2030. Derfor vil industriell symbiose bli en viktig del av tilnærmingen til industri i planarbeidet. Sirkulærøkonomi generelt vil ikke bli en del av planarbeidet.

I planen skal lokalisering av industriområder vurderes i sammenheng med bebyggelse og infrastruktur. Tilgang til eksisterende vei og kraftnett ved industriutbygging reduserer behovet for areal og nedbygging av natur. Jernbanen kan avlaste eksisterende veinett. Tilgang til kaier er viktig ved behov for samspill mellom land- og sjøbasert logistikk. Eksisterende infrastruktur danner dermed et viktig premiss for lokalisering av industri. Det er lokaliseringen av industri og det strategiske forholdet til infrastruktur som inngår i planen, ikke lokaliseringen av ny infrastruktur til industriområder.

Spørsmål til planarbeidet:

- Hva slags industri har vi i Agder i dag?
- Hva er styrkene for dagens industri og kan vi bygge videre på det?
- Hva skal til for å gjøre det enklere å etablere miljø- og klimavennlig industri i Agder?
- Hvordan kan vi bygge mer sirkulære systemer og realisere industriell symbiose?
- Hva er god lokalisering av framtidens industri?

Kjernetema: Energi

Planen omfatter veien fra kraftproduksjon, -distribusjon og lagring, frem til bruk av energien. Energilagring inkluderer tema som pumpekraft, hydrogen og batterier. Lagring med tanke på beredskap, for eksempel gjennom bruk av hydrogen, inngår også. Energiområdet i planen vil omfatte hele samfunnet, men det er industrien som vil få størst oppmerksomhet i planen.

Under temaet energi går det et skille mellom energi og effekt. Energi beskriver den totale mengden arbeid som kan utføres, og måles i kilowattimer (kWh), mens effekt handler om hvor raskt denne energien brukes eller leveres, og måles i kilowatt (kW). Det er ikke nok å vurdere om vi har tilstrekkelig energi – vi må også vurdere tilstrekkelig effekt for å sikre stabil forsyning av kraft når den trengs. Dette er særlig kritisk for industrien, som kan ha behov for store mengder kraft levert til rett tid.

Energieffektivisering og effektiv ressursbruk er sentrale elementer i planen. Tiltak for økt bruk av overskuddsvarme, som fjernvarme, inngår som en del av dette.

Planen retter seg først og fremst mot fornybar energiproduksjon, som omfatter alle former for energiproduksjon som baserer seg på fornybare energikilder. Når mål 2.4. i regionplanen omtaler fornybar energi, ekskluderer det blant annet kjernekraft og bioenergi. Mål 2.5. i planen omtaler naturvennlig produksjon, som er en kategori mer åpen for tolkning. Kjernekraft er ikke fornybart, ettersom produksjon er avhengig av anriket uran som brensel. Når det gjelder utslipp av klimagasser, kan kjernekraften ifølge Store Norske Leksikon anses som en tilnærmet utslippsfri elektrisitetsproduksjon på lik linje med kraftproduksjon fra fornybare energikilder. Planprogrammet skal ikke være til hinder for relevante diskusjoner om framtidens energispørsmål. Derfor vil også kjernekraft være en del av planens innhold.

Som del av arbeidet må vi følge med på utviklingen i kraftproduksjon, -distribusjon og -forbruk både regionalt og internasjonalt. Det som skjer i nabo fylkene, i andre prisområder, i og rundt Nordsjøen, Europa og resten av verden vil kunne få betydning for kraftsituasjonen i Agder.

Energiforsyningen utgjør kritisk infrastruktur for samfunnet. Risiko- og sårbarhet og eventuelle tiltak for å styrke beredskap knyttet til energi må vurderes på et overordnet nivå i planen.

Strømpris i stor grad av politiske beslutninger på nasjonalt nivå og markedskrefter som ligger utenfor planens kjerneområde. I planarbeidet skal vi peke på betydningen av strømpris og drøfte aktuelle virkemidler som er mulige å gjennomføre i Agder. Det kan for eksempel gjelde energieffektivisering, energiproduksjon, utbygging av nettkapasitet, eller evt. felles mål. Utreninger av strømpris, strømmarkedet eller dynamikk mellom prisområder vil ikke bli utredet.

Spørsmål til planarbeidet:

- Hva har vi av kraft og nett i Agder?
- Hvordan vil planer for ny kraft og utvikling av kraftnettet påvirke situasjonen på sikt?
- Hva er potensialet for energieffektivisering og hvordan kan det realiseres?
- Hvilke muligheter og begrensinger ligger i hvordan kraftnettet er plassert og dimensjonert?
- Hva er mulighetene og konsekvensene av de ulike energiproduksjonene (eks. vannkraft, vindkraft, solkraft og kjernekraft)?

Kjernetema: Natur

Naturen er under press, blant annet som følge av konflikter med de andre kjernetemaene industri, energi og klima. For å ivareta naturens mangfold og verdier må beslutninger om arealbruk bygge på kunnskap om konsekvensene for naturen, og ta hensyn til langsiktige miljømessige hensyn. Vi må

utvikle samfunnet på en måte som ikke fører til tap av viktige naturverdier, men som balanserer behovet for utvikling med hensynet til naturen.

Det er behov for en helhetlig tilnærming til arealbruk, med forståelse for hvordan utbygging påvirker naturen. Nedbygging av natur kan få konsekvenser utover selve planområdet der inngrepene skjer. Når naturområder blir delt opp, blir det vanskeligere for arter å bevege seg mellom leveområdene sine. I tillegg kan økt menneskelig aktivitet påvirke økosystemer og arter utenfor det berørte området, for eksempel for villrein.

I planen skal muligheten for å etablere erstatningsområder dersom natur bygges ned bli vurdert. Det innebærer blant annet om det er hensiktsmessig å legge slike områder utenfor utbyggingsområder. Kartlegging av områder som er egnet til naturrestaurering inngår ikke i planarbeidet. Tilnærmingen til temaet vil være strategisk, ikke konkret rettet mot enkeltområder.

Forvaltning eller vern av natur generelt er ikke en del av planarbeidet, for eksempel vern av natur etter Naturavtalen.

Spørsmål til planarbeidet:

- Hvordan er naturen vår i dag?
- Hvilke arealkonflikter er det som oppstår mellom natur og industriutvikling?
- Hva er potensialet i å fortette eller bygge på «grå arealer», områder som allerede er bygd ned og ikke lenger har naturlig dekke.
- Hvilket potensial ligger i restaurering av ødelagt natur som kompensasjon for naturinngrep?
- Hvordan bør vi balansere kunnskapsusikkerhet og naturhensyn ved industriutvikling?

Kjernetema: Klima

Klima er det eneste målet i Regionplan Agder 2030 som strekker seg ut over 2030. Det langsiktige målet er å bli et lavutslippssamfunn i 2050. Klima er også trukket fram i formålet med Regionplan Agder: «Et attraktivt lavutslippssamfunn med gode levekår». Det innebærer at vi må vekte omstillingen til et samfunn med lavere utslipp sterkt.

Planen skal bidra til å redusere utslipp av klimagasser gjennom en helhetlig tilnærming som ser energiproduksjon, industri, transport og arealbruk i sammenheng. Økt elektrifisering av samfunnet og karbonfangst er en del av løsningen om vi skal nå klimamålene satt i Regionplan Agder 2030. Samtidig må vi ta vare på naturens evne til å ta opp og lagre karbon, slik som i skog og myr. God plassering av for eksempel industri kan bidra til å redusere behovet for transport.

Agder har store fortrinn i det grønne skiftet gjennom høy andel fornybar energi og et betydelig kraftoverskudd. Likevel krever omstillingen til et lavutslippssamfunn mer enn grønn produksjon – den krever smart, effektiv bruk av energi og god utnyttelse av kapasiteten.

Planen skal ikke ta for seg klimatilpasning og hvordan vi skal møte konsekvensene av et endret klima.

Tiltaksrammeverket unngå, flytte, forbedre (UFF)

Klimautvalget 2050 har utviklet rammeverket UFF – Unngå, Flytte, Forbedre. Rammeverket er et verktøy for å arbeide systematisk med å redusere klimagassutslipp som gir en struktur for å vurdere klimatiltak på ulike nivåer.

- Unngå: Hva kan vi unngå å gjøre?
- Flytte: Hva kan vi endre eller erstatte med mer klimavennlige løsninger?
- Forbedre: Hvordan kan vi gjøre dagens løsninger mer bærekraftige?

Det kan brukes i flere sektorer, blant annet innen sirkulærøkonomi, arealplanlegging og mobilitet. Figur 2 under viser et eksempel på verktøyet brukt innen transport.

Figur 2 - Figur basert på Lavutslippsutvalgets UFF- rammeverk.

UFF-rammeverket er et verktøy for å forenkle komplekse problemstillinger og sette en retning for overordnet politikk. I planarbeidet skal vi undersøke om og hvordan det er mulig å bruke rammeverket i spørsmålene knyttet til arealbruk og natur.

Spørsmål til planarbeidet:

- Hvor kommer klimagassutslippene fra i dag, når det gjelder industri, energi, arealbruk og karbonrike arealer?
- Hva er barrierene og mulighetene for å kutte klimagassutslippene?
- Hvordan kan vi ta vare på eller styrke naturens evne til karbonbinding?
- Hvordan kan Agder ta en aktiv rolle i utviklingen av grønn industri uten å bidra til å øke utslippene?
- Hvordan må vi prioritere for å bidra til å nå klimamålene?

Kjernetemaene samlet

Planen handler om å legge til rette for verdiskaping og sikre tilstrekkelig energiforsyning, innenfor rammene av klima- og naturhensyn. Temaene henger tett sammen – for eksempel er fornybar energi både del av en løsning på klimautfordringene og en mulighet for verdiskaping, men kan samtidig komme i konflikt med naturverdier som også er viktige for klima.

Når vi spør hvordan vi kan løse én konkret utfordring, kan vi få svar med enkle løsninger– men slike svar fanger sjelden kompleksiteten i det større bildet. Derfor er det nettopp spørsmålene som favner hele samfunnsfloken, som er de viktigste å stille.

Spørsmål til planarbeidet:

- Hva er det viktigst å unngå dersom vi skal oppnå noe innenfor alle planens kjernetema?
- Hva gir mest energi, flest arbeidsplasser eller mest verdiskaping, for minst mulig naturinngrep?
- Hva er de beste mulighetene våre i Agder for å få til en bærekraftig omstilling?
- Finnes det gode verktøy eller forbilder vi kan se til hos andre?
- Hvordan kan vi sikre forpliktende samarbeid for å håndtere utfordringene?

4.3 Overlapp med andre regionale planer eller strategier som er under utvikling

Kompetanse: Tilgang på kompetanse og arbeidskraft er viktige rammebetingelser for industrien. De mest sentrale utfordringene for kompetanse Agder blir håndtert i det pågående arbeidet med regional strategi for kompetanse. Det kan bli aktuelt å ta opp spissede problemstillinger om kompetanse konkret relatert til industri og energi i regional plan.

Næringsliv og innovasjon generelt, som ikke er knyttet mot kjernetema: Håndteres i pågående arbeid med VINN-strategi (regional strategi for innovasjon og bærekraftig verdiskaping).

Skognæringen, landbruk og bioøkonomi: Temaene håndteres i pågående arbeid med landbruksstrategien. Overlapp mot sirkulære verdikjeder, symbiose og overskuddsenergi skal vurderes underveis i arbeidet med regional plan for grønn industri og energi.

Villrein: Den interregionale «Heiplanen» skal revideres, blant annet med mål om å sikre leveområdene til villreinen. Dette kan ha betydning for forhold som plassering av infrastruktur, muligheter for pumpekraft, og lignende.

Vannforvaltning: Den regionale vannforvaltningsplanen er under revisjon og endringer i planen kan ha innvirkning på for eksempel vann og energiproduksjon.

4.4 Tema som ikke skal være en del av den regionale planen:

- **Havbruk.** Planen skal ikke handle om havbruk i sjø.
- **Skogbruk og landbruk.** Planen skal ikke handle om primærnæringer. Videreforedling av produkter i industrien inngår i planen.
- **Mineralutvinning.** Agder har sammenlignet med Rogaland og Telemark fylkeskommuner ikke mange eller store kjente forekomster av sjeldne mineraler og jordarter. Det er ikke behov for regional samordning på området, sett i forhold til formålet med planen.
- **Massehåndtering på regionalt nivå:** er foreslått som tema til planen gjennom arbeidet med Regionplan Agder 2030. Av hensyn til å avgrense arbeidet vil regionale systemer eller

løsninger for masseforvaltning ikke bli et tema i denne planen. Dette utelukker ikke eventuelle rammer eller mål i planen om hvordan massehåndtering i industriområder skal foregå.

4.5 Konsekvensutredning

Planen skal konsekvensutredes, som følge av plan- og bygningsloven § 4-2 som sier at regionale planer med retningslinjer eller rammer for framtidig utbygging, skal inneholde en konsekvensutredning av planens virkninger for miljø og samfunn.

Forskrift om konsekvensutredninger § 18 sier at regionale planer kan konsekvensutredes på et overordnet nivå. En slik utredningen innebærer å belyse konsekvenser for planens virkning på miljø og samfunn, med vekt på de fire kjernetemaene: natur, klima, industri og energi. I tillegg kan andre relevante temaer fra §21 i forskrift om konsekvensutredninger inngå, blant annet landskap, friluftsliv, jordvern, villrein, kulturarv, lokalmiljø, beredskap, med mer. Planens rammer vil bli vurdert opp mot et nullalternativ, som innebærer en situasjon der det ikke foreligger noen regional plan.

Valg av virkemidler i planen vil ha stor betydning for valg av utredningstema og utforming av konsekvensutredningen. Se kap. 4.6 om virkemidler. For eksempel vil bruk av plankart med arealsoner kreve en metode som tilsvarer arealutredninger på kommuneplan-nivå. Utredningen blir basert på offentlig tilgjengelig kunnskap, og det vil ikke bli gjennomført egne feltundersøkelser.

4.6 Kunnskapsgrunnlag i planen

Kunnskapsgrunnlaget skal utvikles for å gi et helhetlig bilde av dagens status og Agders muligheter og utfordringer innen kjerneområdene industri, energi, klima og natur. Det vil bygge på eksisterende kunnskap, statistikk og rapporter, kart og arealregnskap, men også på bidrag fra medvirkning. Spørsmålene under de ulike kjernetemaene i kap. 4.2 belyser også deler av det som er aktuelt å ta opp i kunnskapsgrunnlaget og i planen. Videre er det aktuelt å gjøre analyser, for eksempel GIS-analyser for å identifisere kapasitet for industriområder, vurdere arealbruk i sammenheng med infrastruktur, og lignende. En nærmere oversikt over kunnskapsgrunnlaget vil bli lagt fram i fasen for utvidet medvirkning. Se også siste avsnitt under utvidet medvirkning i kap. 5.3.

4.7 Planens virkemidler

Regionplan Agder 2030 legger føringer om at planen skal inneholde plankart og regionale planbestemmelser ved behov. Beslutningsgrunnlaget for å vurdere behovet vil bli utarbeidet ved hjelp av følgende metode.

1. Kartlegge nåsituasjonen.
2. Identifisere hva regionale bestemmelser eller plankart kan bidra til å løse.
3. Definere alternative løsninger til bestemmelser og plankart.
4. Vurdere fordeler og ulemper ved ulike tilnærminger.

Andre kategorier av virkemidler som er aktuelle i planen er mål, strategier og retningslinjer. Hvilke virkemidler planen skal inneholde vil bli avklart gjennom planarbeidet.

Alle regionale planer skal ha et handlingsprogram som beskriver hvilke tiltak som skal gjennomføres. Handlingsprogrammet skal gjøre det tydelig hvilke ressurser som trengs, hvem som skal samarbeide, og hvem som har ansvar for å gjennomføre de ulike tiltakene.

5 Planprosess

5.1 Organisering

Under følger et forslag til organisering av arbeidet.

Fylkestinget som regional planmyndighet skal vedta om planforslaget skal sendes ut på høring og til slutt vedta en endelig regional plan.

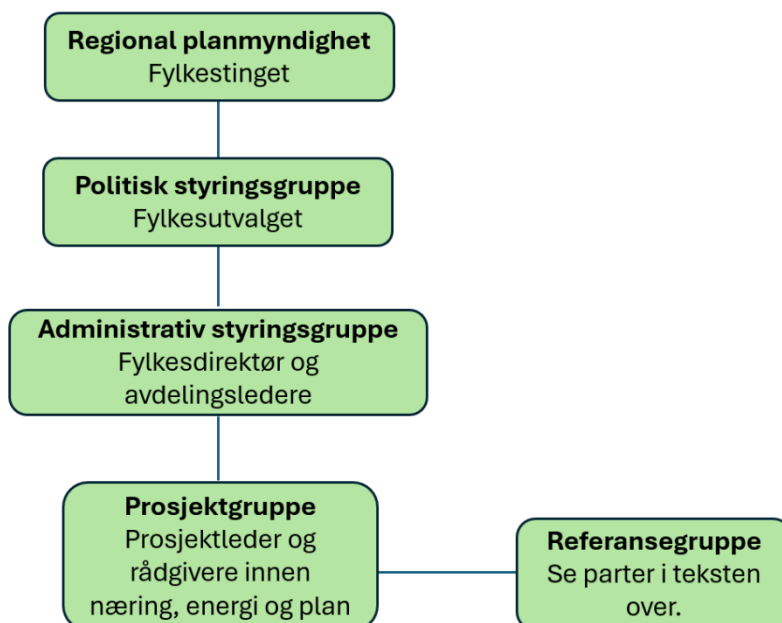
Fylkesutvalget er politisk styringsgruppe og det politiske utvalget som er tettest på gjennom hele prosessen. Fylkesutvalget fastsetter planprogrammet selv og innstiller til fylkestinget når planforslaget skal opp til høring og til endelig vedtak.

Administrativ styringsgruppe har ansvar for å sikre strategisk retning, koordinering og oppfølging av den regionale planen.

Prosjektgruppen har ansvar for å utarbeide forslag til plan innenfor prosjektets rammer, organisering av medvirkningsaktiviteter og eller sørge for at arbeidet har framdrift.

Referansegruppen skal følge planarbeidet og komme med samlede råd og anbefalinger til prosessen, kunnskapsgrunnlag, grep og løsninger til planen. Gruppen skal være organisert på faglig administrativt nivå. Regionale nettverk for plan, alternativt for næring, inviteres til å velge en representant fra hver region. Følgende parter vil bli invitert til å delta i gruppen:

- NVE
- Glitre nett
- Statsforvalteren
- Representant fra næringslivet (Eyde- klyngen)
- Representanter fra Agder fylkeskommune
- Representanter fra 4 kommuner, en fra hver av regionene: Kristiansand, Lister, Setesdal, og Østre Agder.

Figur 3 - Foreløpig figur for organisering

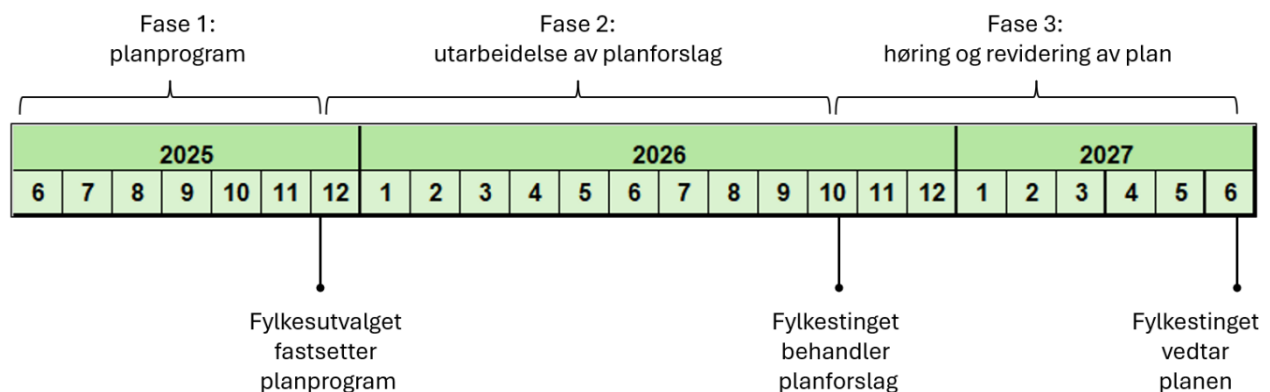
Det er behov for at langt flere parter enn dem som er nevnt over bidrar til arbeidet. Det gjelder næringslivet, organisasjoner, academia og andre. Det viktigste grunnlaget for involvering er ikke lagt i organiseringen, men i en egen fase for utvidet medvirkning, kap. 5.3 for mer informasjon.

5.2 Prosess og framdrift

Planprosessen vil vare i omtrent to år, fra og med oppstart våren 2025. Arbeidet avsluttes sommeren 2027 ved at fylkestinget vedtar en endelig plan. Planarbeidet vil foregå i tre faser:

1. Utarbeidelse og fastsettelse av planprogram
2. Utarbeidelse av planforslag
3. Planforslag på høring og revidering av forslaget

En oversikt over hvordan fasene vil fordele seg er vist i Figur 4. Det kan komme endringer i framdriftsplanen underveis i arbeidet.

Figur 4 - Framdrift for planens tre faser og utvalgte politiske behandlinger av planen.

Fase 1:

Vi er i første fase nå. Perioden vil bli preget av høringen av planprogrammet og arbeid med kunnskapsgrunnlaget. Planprogrammet blir behandlet politisk av fylkesutvalget, som både sender planen ut på høring og fastsetter det ferdige programmet etter høringen.

Fase 2:

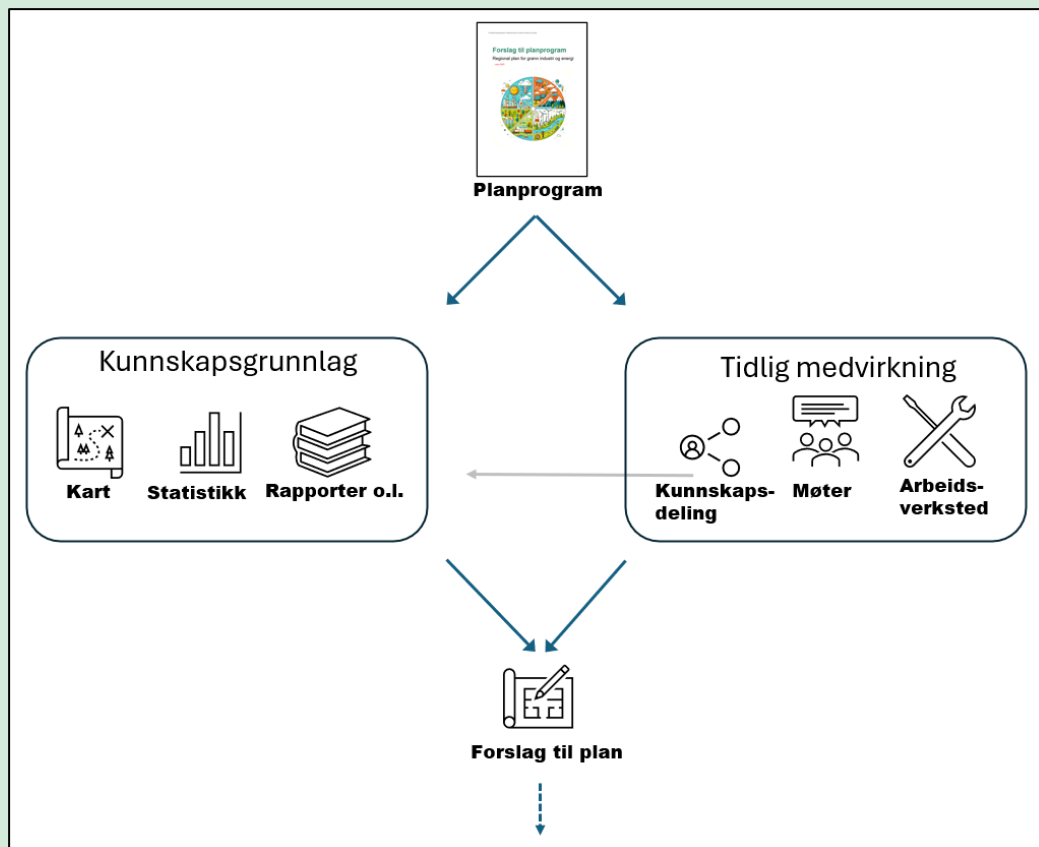
I denne fasen vil planforslaget og forslag til handlingsprogram bli utarbeidet. Arbeid med kunnskapsgrunnlaget, medvirkning og vurdering av mulige grep og løsninger vil prege fasen. En sentral del av arbeidet med planen er å bruke denne fasen til å arrangere utvidet medvirkning, se kap. 5.3 om medvirkning for mer informasjon.

Fase 3:

Planen blir behandlet i relevante politiske utvalg, før fylkestinget sender planen på høring. Etter høringen og revisjon av forslaget, går planen på ny gjennom behandling i politiske utvalg, før fylkestinget til slutt vedtar planen.

Hva skjer etter planprogrammet, i fase 2?

- Planprogrammet setter retningen for arbeidet.
- Arbeidet med kunnskapsgrunnlaget vil pågå gjennom hele fasen.
- Arbeidet med utvidet medvirkning vil foregå i en tidsavgrenset periode.
- Resultatene av arbeidet med kunnskap og medvirkning danner sammen med føringer i planprogrammet grunnlaget til et forslag til plan.
- Forslaget til plan skal behandles politisk. Da har planarbeidet kommet over i fase 3 og prosessen fortsetter videre med blant annet høring og offentlig ettersyn.

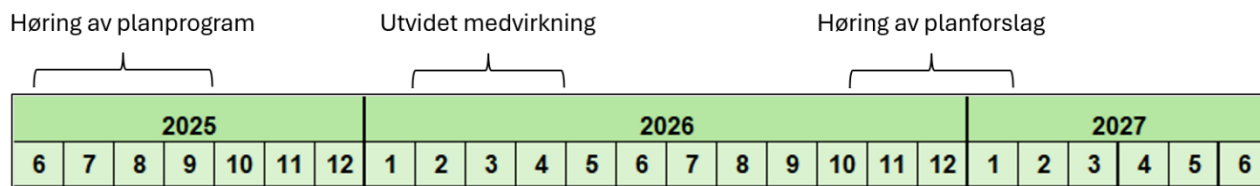
Figur 5 – Forenklet framstilling av prosessen fra fastsatt planprogram til forslag til ny regional plan.

5.3 Medvirkning

Til arbeidet med Regionplan Agder 2030 var det mange parter i saken som signaliserte et ønske om tidlig involvering og en god prosess for denne planen. Det betyr at medvirkning og involvering av berørte parter vil spille en viktig rolle. Politikerne skal styre prosessen og tidlig involvering betyr derfor at den viktigste involveringen skjer etter behandling av planprogrammet.

Fasene for medvirkningen følger fasene for planprosessen vist i kap. 5.2.:

1. Høring av planprogram
2. Utvidet medvirkning
3. Høring av planforslag

Figur 6 - Oversikt over de viktigste fasene for medvirkning i arbeidet.

1. Høring av planprogram

Alle parter blir invitert til å komme med skriftlige innspill. Parter som ønsker presentasjon av planprogrammet, vil få anledning til å ta kontakt. Ut over dette vil planprogrammet tas opp på etablerte møteplasser, for eksempel Regional dag eller Regionalt planforum.

2. Utvidet medvirkning

Et viktig steg i prosessen er å skape møteplasser og arenaer for kunnskapsdeling, tidlige innspill og råd til arbeidet. Derfor legger vi spesielt opp til dette i en egen delfase før det foreligger et forslag til plan. Vi kaller denne fasen for «utvidet medvirkning». Alt som skjer innenfor denne fasen, vil være medvirkning ut over prosesskravene i plan- og bygningsloven. Den viktigste perioden for dette arbeidet vil være vinteren/våren 2026. Aktuelle aktiviteter i denne fasen kan for eksempel være dialogmøter, arbeidsverksteder eller kunnskapsseminarer. Det kan også være relevant å benytte andre metoder som spørreundersøkelser eller digitale verktøy.

Kommunene er viktige å involvere godt i utarbeidelsen av planforslaget. I tillegg til berørte statlige aktører er det mål om å også involvere næringslivet, nettaktører, academia og utvalgte interesseorganisasjoner i denne fasen. Av befolkningsgrupper er ungdom valgt ut som spesielt viktig å involvere i arbeidet. Dette vil skje gjennom involvering av ungdommens fylkesutvalg.

For alle parter og innbyggere vil viktig informasjon om planen bli lagt ut på en egen nettside. Sosiale medier kan bli brukt som et supplement til nettsiden. Nettstedet Agdertall.no eller en annen nettside skal bli brukt til å formidle det mest relevante kunnskapsgrunnlaget underveis i prosessen. Allerede i dag ligger relevant kunnskapsgrunnlag for planen ute på Agdertall.no under kategorier for energi og klima, næringsliv, og areal og natur.

3. Høring av planforslag

Alle parter blir invitert til å komme med skriftlige innspill. Alle kommunestyrene vil få tilbud om presentasjon av planforslaget. Forslaget vil bli tatt opp på etablerte møteplasser i regionen og det er mål om å arrangere hørings- og innspillsmøte(r).